

XERO, XERÓ, XEROI, XI, XIROT

Grup de noms menors, derivats en part de *xera* i en part de creació expressiva, que no caldrà destriar a fons. Cf. *DECat.* IX, s.v. *xera*.

Cal *Xero*, Berguedà (C.A.Torràs v, 80) als afores de Berga, en el camí de Pedret. La Torre del *Xero* te. Menargues (XLIV, 5. 41). Mas dels *Xèros*, en el te. de Canet lo Roig (XXVIII, 40.7).

Cal *Xerós*, te. Lladurs (XXXVIII, 176) del NP d'un home que fa moltes *aixeres* o *seres* a tothom (cf. en Ruyra: «ella forta *xerosa*...» (*DECat.* IX, 501b6 s.v. *xera*). El mateix mot *xera*, ha quedat com malnom del més diligent inf. d'Els Angles (XXVI, 66.23).

Aquest pot ser també l'origen de l'adj. popular *xaró*, -ona, 'de gust excessi vament plebeu' (*DECat.*). El *Xaró* nom d'un indret entre Capellades i la Pobla de Claramunt, vora la crtra. de Martorell a Igualada, hi anaven a fer berenades la gent vulgar, amb tres fonts que el propietari ha fet desaparèixer fa uns 30 anys per explotar-les. En forma semblant s'expliquen altres derivats amb altres sufixos: «Les turbes --- en baixar de la Setalia o de la Font Trobada o de la Font del Gat o de la d'en *Xirot* animant-se amb airores marxés --- Montjuïc avall» (Pere Coromines, o.c. 11131b40).

Anàlogament l'adj. *xiroi* (*DECat.* IX, 553a53). El *Serrat Xiroi* te. Olius (XVI, 49). Però aquest coincideix i en part en pot ser creador responsable el balear *xeroi* 'mutilat de les orelles' (d'*eixorellar* metàt. *eixeroiar*). Sa Cova d'En *Xoroí*, llegenda menorquina del moro relapse, refugiat en una cova de la vall d'Algendar com ho conta Camps Mercadal, *Folk.Men.* D'una història mallorquina sembla pot venir «*Es Cantó d'En Xeroí*» cap a Massanella; enq. de Mancor (XL55.18). En fi altres formacions sufixals: Casa (de) *čerij* te. Gandia (XXXIII, 22, 3); «El de *čiróla*» lloc als afores d'Alacant (XXVI, 116.25). Però el mas de Benjamín del *čiro* te. Les Useres deu ser derivat del mot agitanat *xoxar* (*DECat.* IX, 584).

Xeró, Xeroi, V. Xero Xerpa V. Xarpa

XERR-

Grup de noms menors que semblen derivar d'una variant del verb *serrar*; amb *x-* de caràcter expressiu o morisc.

Xerrill, potser 'serradures' (malnom de fusters o llenyataires).

Cal *Xerrill* te. Castellserà (XLVI, 65.3), i un altre te. Cambrils-Odèn (XXXVIII, 59.13). *čarín* te. Cabanes de l'Arc (XXIX, 122.25). El *čaríante* «pertenencia» del te. de Llanera de Ranes (*JGC* i XXXI, 46.6).

El cpt. *Xerraviu*, te. Parròquia de Ripoll, prop de St. Amanç (*BABL* i XII, 18) sembla el malnom d'un que serra el *viu* o llistó de les fustes.

Altres noms formats amb un tal radical *xerr-* però de caràcter onomatopeic o expressiu: *La Xerra* terres munt. a la Vall de Boí, te. Durro (XIII, 156) potser perquè hi són familiars les perdius xerres, picolant-hi el gra (*DECat.* IX, 514a36-58).

Xerric, el nom genuí del mosset missatger (*DECat.* IX, 515b15-40), ja l'usava el Baró de Maldà, a.1793: «Avisà unes noies per un *xerric* que allí era» (*Calaix de sastré* II, 94). I poc després consta com cogn. arrelat a Bna. c.1820 (*BABL* XVI, 288). D'aquí *Can Xerricó*, és una «torre» on estiujejava aquell panxac content a l'Hospitalet de Llobregat «las casas del Hospitalet, de més anomenada són la de Cortada, vulgo *Can Xarricó* a la exida de las casas novas» (*Excursions* p. 106 = *C. de S.I.* 187, 175), sembla que era la que fou *La Torrassa* (*Col.l. de la B. Vida*, 15).

XERRAC

Del nom de l'eina de fuster (cf. *DECat.* VII, 844a24-845b34).

Can Xerrac, venint de can Rimbles, en el terme de Llavaneres (XLIV, 175.11). Devia ser la casa d'un fuster que tenia per malnom el nom de l'eina. J.F.C.

XERRELL, XIRELL (*Xerret, Xarrero*).

Apleguem ací topònims valencians formats amb el nom d'una herba o planteta silvestre, gramínia (gèneres *Panicum, Setaria*...) Vegeu-ne les multiformes dades i assaigs etimològics en el *DECat.* VII, 850b20ss., espt. 35ss. i nn. 2 i 3.

A) 1) *El Xerrell* pda. rural del te. de Castalla (XXXV, 182.16); segons E. Valor diuen allí *xerrell* per a una espècie de cereal (*Alcm*).

2) Però amb aquesta term. apareix més aviat amb *-r-* simple. A Aiguaviva (Matarranya) *Lo Txeréll* i la Bassa el *Xerell* (*Bu.So.Onom.Bna.* 1990, IX, pp. 3 i 11). Altrament amb *Ci-*.

3) *Čiréll*, pda. de La Pobla Llarga, a la punta NO. del terme prop del Barranc de *la Cubella* (XXXI, 113.28, *JGC*).

4) Lluny d'allà, a la comarca xurra d'Aiora-Caroig, nom d'un castell *Chirell*, lloc ja documentat en el S.XIII, de vegades en la variant radicalment mossàrab *Chirello* a. 1278, que què consta que pertanyia a l'hospital de St. Vicent de València (Mtz.Fdo., *DocValACA* II, 378) i 1296 havent Jaume I permutat amb l'infant Pero Ferrando els castells *Coves* i *Xirello* l'infant Pere el Gran ho confirma (*op.c.* I, n 947) altres vegades *Chirell*. 1278 s'ordena a l'alcait de